

พัฒนาการของผู้กำกับภาพยนตร์ไทยในช่วงยุคบุกเบิกของภาพยนตร์ไทย

Development of Thai film directors during the pioneering era of Thai movies

สยาม เจริญอินทร์พรหม

สาขาวิชาวัฒนธรรมการออกแบบสื่อและการผลิตสื่อ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ในการศึกษา ผู้กำกับภาพยนตร์ในยุคบุกเบิกของภาพยนตร์ไทยซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นตำแหน่งแห่งหนที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างสรรค์งานภาพยนตร์ อันเป็นสถานะของ “ศิลปิน” ที่กำหนดทิศทางและการเล่าเรื่องของภาพยนตร์ไทย จากสถานะดังกล่าว ทำให้มีผู้คนจำนวนมากปรารถนาที่จะได้เข้าสู่วงการภาพยนตร์ไทย ในฐานะ “ศิลปิน” กับการได้เป็นผู้กำกับภาพยนตร์ ซึ่งมีความน่าสนใจอย่างยิ่งที่จะมีการศึกษา ผู้กำกับภาพยนตร์ไทยในช่วงเวลาบุกเบิกอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงของภาพยนตร์ไทย โดยเฉพาะแง่มุมมองของบุคลากรตำแหน่งสำคัญในการสร้างสรรค์ผลงานภาพยนตร์ไทย “ผู้กำกับภาพยนตร์” ปรากฏการณ์ของภาพยนตร์ไทยในช่วงเวลาดังกล่าวถือว่าเป็น พื้นฐานที่สำคัญในการส่งไม้ต่อ และเป็นรากฐานที่สำคัญในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยในช่วงเวลาต่อมา

ผลการวิจัยพบว่า ในยุคบุกเบิกของผู้กำกับภาพยนตร์ไทย ผู้กำกับภาพยนตร์ไทย ส่วนใหญ่นั้น มักจะต้องมีสถานะพิเศษและมีทุนทางวัฒนธรรมที่สามารถทำให้ผลักดันตนเองได้ ถึงจะก้าวขึ้นมาเป็นผู้กำกับภาพยนตร์ไทย เช่น เจ้านาย เชื้อพระวงศ์และชนชั้นนำของไทยคนไทยกลุ่มแรก ที่ได้สร้างสรรค์งานภาพยนตร์ด้วยตนเอง โชคสองชั้น เป็นภาพยนตร์ไทยเรื่องแรก ที่สร้างและผลิตโดยคนไทยทั้งหมด เป็นภาพยนตร์เงียบ ถ่ายทำด้วยฟิล์มขาว-ดำขนาด 35 มม.ผลิตโดย กรุงเทพภาพยนตร์ ร่วมกับคณะนักหนังสือพิมพ์สยามราษฎร์ และศรีกรุง ผู้กำกับภาพยนตร์ไทยคนแรก คือ หลวงอนุรักษ์รัชการ (เปล่ง สุขวิริยะ)

คำสำคัญ : ผู้กำกับภาพยนตร์ไทย, ยุคบุกเบิก

Abstract

This research is a qualitative research. Using content analysis method in the study of the film director in the pioneering era of Thai movies which has been recognized as a position that plays an important role in creating movies Which is the status of "artists" that define the direction and storytelling of Thai movies From such status Causing many people to wish to enter the Thai movie band as an "artist" and becoming a movie director Which is particularly interesting to have education Thai film director during the time of pioneering

the Thai film industry Which has changed the Thai movie Especially the aspect of key personnel in creating Thai film works "Film director" The phenomenon of Thai movies during that period is considered Important basis for the delivery of wood And is an important foundation in the Thai film industry at a later time

The research found that In the pioneering era of Thai film directors Most Thai film directors often have special status and cultural capital that can push themselves. To step up to become a Thai film director, such as royalty, royal family and the Thai elite, the first Thai group Which has created a movie work by itself. Double luck is the first Thai movie Created and produced by all Thai people Is a silent movie Filmed with 35mm black-and-white film produced by Bangkok Films, together with the Siam Rat and Sri Krung journalists, the first Thai film director, Luang Prayakarnthakarn (Plengsukhiriya)

Key word : Thai film director, pioneer era

บทนำ

การเติบโตของอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย รายได้ ผลกำไร การยอมรับในสถานะของความ เป็น สื่อมวลชนและงานศิลปะ ปัจจุบันภาพยนตร์ไทยได้รับการยอมรับมากขึ้น ในขณะที่แวดวง วิชาการเอง การแสวงหาความรู้ด้วยหนทางใหม่ๆ ได้ทำให้ ภาพยนตร์ไทย ได้รับการยอมรับมากขึ้น เช่นกันในฐานะของ “สื่อ” ที่สามารถเปิดพื้นที่ในทางวิชาการซึ่งมีเนื้อหาสาระและเรื่องเล่าที่ทำ หน้าที่สะท้อนภาพสังคมและวัฒนธรรม

นอกจากนี้ปัจจุบันการศึกษาทางด้านภาพยนตร์ในสถาบันการศึกษาของประเทศไทย โดยเฉพาะในคณะนิเทศศาสตร์หรือสื่อสารมวลชน สาขาวิชาภาพยนตร์ มีการเปิดการเรียนการสอน ในหลายมหาวิทยาลัย คุณค่าการเรียนการสอน ภาพยนตร์ ได้รับความสนใจจากนักเรียน นักศึกษา เป็นจำนวนมาก

ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช (2508) เคยกล่าวถึงเส้นแห่งการทำงานสร้างภาพยนตร์ว่า ในคน 1,000 คนที่ดูภาพยนตร์จะมีคนที่มีความรู้สักอยากแสดงภาพยนตร์ราว ๆ 900 คน ในคน 900 คน จะมีคนที่ชวนควายหาทางแสดงภาพยนตร์ หรือสร้างภาพยนตร์หรือหาทางเข้าไปเกี่ยวข้องกับ วงการภาพยนตร์ คือ ทำการให้ตรงกับความรู้สึกนั้นประมาณ 10 คนเห็นจะได้ ผลที่ได้รับคือ เกือบ ทั้งหมดจะต้องได้รับความผิดหวัง บางคนต้องประสบหายนะทางการเงิน บางคนชีวิตต้องพลัดทาง เสียด้านมือมิได้ดำเนินไปในทางที่ควร และยังมีความเสียหายอื่น ๆ อีกมาก เพราะคนที่เข้าไป เกี่ยวข้องกับวงการภาพยนตร์นั้นใน 1,000 คนจะมีผู้ที่ประสบความสำเร็จเพียงค่อนคนเท่านั้น ไม่ถึง หนึ่งคนดี ใน 2,000 คนอาจมีผู้ประสบความสำเร็จสักคนหนึ่ง

จากข้อเสนอของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ผู้ได้รับการยอมรับว่าเป็นปราชญ์ในสังคมไทย ได้ สะท้อนภาพของความต้องการของบุคคลทั่วไป ที่หลงไหลในเสน่ห์ของสื่อภาพยนตร์และต้องการเข้า สู่วงการภาพยนตร์ได้เป็นอย่างดี

เมื่อมองย้อนไปในอดีต ในประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ไทยเองจากการศึกษาของ จำเริญลักษณ์ ธนะวังน้อย (2544) ได้ศึกษาประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ไทยตั้งแต่ยุคแรกเริ่มจนถึงสมัยของ สงครามโลกครั้งที่ 2 ความนิยมของภาพยนตร์ไทยเรื่องแรก นางสาวสุวรรณ เป็นการสร้าง ภาพยนตร์ไทยโดยชาวต่างชาติ นาย เฮนรี เอ แม็กเกรย์ ชาวอเมริกัน แต่ใช้นักแสดงเป็นคนไทย การ สร้างภาพยนตร์นางสุวรรณ มีความหมายต่อคนไทยในช่วงเวลานั้นเป็นอย่างมาก เพราะเป็นการจุด ประกายความคิดของผู้ที่มีฝีมือทางการถ่ายภาพในช่วงเวลานั้น ให้คิดอยากลองลงมือผลิตภาพยนตร์ ไทยด้วยตนเอง

หลังจากนั้น ภาพยนตร์ไทยของคนไทยได้เริ่มต้นขึ้น ผู้คนสมัครเพื่อคัดเลือกเป็นนักแสดง ภาพยนตร์ไทยมากมาย รวมไปถึงการแข่งขันกันเองของผู้สร้างหนังไทยโดยเฉพาะในยุคบุกเบิก กรุงเทพบภาพยนตร์บริษัท และ บริษัทถ่ายภาพยนตร์ไทย เพื่อเป็นการประกาศผลผลิตภาพยนตร์ด้วย ฝีมือของคนไทยเรื่องแรก ปราบฎการณคนไทยทำหนังไทยเอง ได้ทำให้คนมีฝีมือทางมหรสพไทยใน ช่วงเวลานั้นกระโดดเข้าสู่แวดวงการสร้างภาพยนตร์ไทยด้วยความตื่นตัวจากพลังของมหรสพชนิด ใหม่

ผู้กำกับภาพยนตร์ไทย ในยุคแรกจึงเป็นเรื่องของคนมีฝีมือและมีสถานะที่ได้รับการยอมรับ เป็นอย่างสูงในสังคมไทย เช่น ชุนวิจิตรมาตรา (สง่า กาญจนาคพันธุ์) ผู้เป็นนักเลงหนังสือเก็งการ มหรสพทุกชนิด เป็นผู้กำกับภาพยนตร์คนสำคัญของ บริษัทภาพยนตร์เสียงศรีกรุง และได้ชื่อว่าเป็น ผู้บุกเบิกภาพยนตร์เสียงอย่างสมบูรณ์แบบของไทย (ภาณุ อารี, 2540, หน้า 218) เป็นทั้งผู้กำกับ ภาพยนตร์ไทย ผู้ประพันธ์เพลงซึ่งรวมถึงเนื้อร้องเพลงชาติไทยฉบับแรกสุดในปี พ.ศ.2475 และเป็น ผู้แต่งหนังสือต่าง ๆ อีกหลายเรื่อง เช่น หลักไทย ภูมิศาสตร์สุนทรภู่ เป็นต้น ได้รับการยอมรับว่าเป็น นักคิด นักค้นคว้า และนักเขียนสำคัญคนหนึ่งของ ยุครัตนโกสินทร์

ผู้กำกับภาพยนตร์ในยุคบุกเบิกของภาพยนตร์ไทยจึงได้รับการยอมรับว่าเป็นตำแหน่งแห่ง หนที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างสรรค์งานภาพยนตร์ อันเป็นสถานะของ “ศิลปิน” ที่กำหนดทิศทาง และการเล่าเรื่องของภาพยนตร์ไทย จากสถานะดังกล่าว ทำให้มีผู้คนจำนวนมากปรารถนาที่จะได้ เข้าสู่วงการภาพยนตร์ไทย ในฐานะ “ศิลปิน” ก็ทำได้เป็นผู้กำกับ...

จึงเป็นความน่าสนใจอย่างยิ่งที่จะมีการศึกษา ผู้กำกับภาพยนตร์ไทยในช่วงเวลาบุกเบิก อุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงของภาพยนตร์ไทย โดยเฉพาะแง่มุมมองของบุคลากร ตำแหน่งสำคัญในการสร้างสรรค์ผลงานภาพยนตร์ไทย “ผู้กำกับภาพยนตร์” ปราบฎการณของ ภาพยนตร์ไทยในช่วงเวลาดังกล่าวถือว่าเป็น พื้นฐานที่สำคัญในการส่งไม้ต่อ และเป็นรากฐานที่ สำคัญในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยในช่วงเวลาต่อมา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการของผู้กำกับภาพยนตร์ไทยในช่วงยุคบุกเบิกของภาพยนตร์ไทย

แนวคิด ทฤษฎี

แนวคิดทฤษฎีที่ผู้วิจัยจะนำมาใช้เป็นกรอบของการวิจัยเรื่อง **แนวคิด พัฒนาการของผู้กำกับภาพยนตร์ไทยในช่วงยุคบุกเบิกของภาพยนตร์ไทย** ประกอบไปด้วย แนวคิดพัฒนาการของภาพยนตร์ไทย ประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ไทย โดม สุขวงศ์ (2533) และ จำเริญลักษณ์ ธนะวังน้อย (2544) ได้เริ่มต้นศึกษาถึงพัฒนาการของภาพยนตร์ไทยโดยการแบ่งยุคสมัยของภาพยนตร์ไทยตั้งแต่ในยุคเริ่มต้นของภาพยนตร์ในประเทศไทย โดยในยุคเริ่มต้น โดม สุขวงศ์ (2533) ได้ศึกษาถึงพัฒนาการของภาพยนตร์ไทย โดยได้มีการแบ่งภาพยนตร์ไทยออกเป็นยุคสมัย ซึ่งประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ไทยในแต่ละยุคที่มีการแบ่งตามระยะเวลาดังกล่าว เมื่อการถ่ายทำภาพยนตร์เริ่มเป็นที่นิยมในหมู่นักชั้นสูง การถ่ายทำภาพยนตร์ได้กลายเป็นงานอดิเรกของชนชั้นสูง โดยภาพยนตร์บันเทิงที่มีการถ่ายทำในประเทศไทยเป็นครั้งแรก คือ ภาพยนตร์เรื่องนางสาวสุวรรณ ในสมัยรัชกาลที่ 6 แต่เป็นภาพยนตร์ที่ไม่ได้ผลิตโดยคนไทย เป็นการถ่ายทำของคณะผู้ถ่ายทำจากฮอลลีวูดมี Henry A. MacRae เป็นผู้กำกับการแสดง (กำจร หลุยงพงศ์, สมสุข หินวิมาน, 2551, หน้า 25)

แนวคิด พัฒนาการของระบบธุรกิจในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย ระบบธุรกิจในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทย คือ ระบบการทำงานเพื่อจุดประสงค์ด้านธุรกิจอุตสาหกรรมภาพยนตร์เป็นระบบธุรกิจ เพื่อจุดประสงค์ในการสร้างสรรค์งานภาพยนตร์เพื่อแสวงหากำไร โดยมีองค์ประกอบด้านการผลิต การจัดจำหน่าย การโฆษณา การบริหารงานบุคคลในหน่วยย่อยต่าง ๆ ของอุตสาหกรรมภาพยนตร์ จึงต้องมีความสัมพันธ์กัน

เมื่อวาระครบรอบ 120 ปี ภาพยนตร์ไทย (2560) อุณาโลม จันทรุ่งมณีกุล ได้นำเสนอบทความวิจัยเรื่อง 120 ปีธุรกิจภาพยนตร์ไทย โดยมีการระบุว่า สถานภาพการศึกษาทางด้านธุรกิจภาพยนตร์ไทย แทบจะไม่เคยถูกหยิบยกขึ้นมาศึกษาวิจัย จนกระทั่งเข้าสู่ทศวรรษที่ 2540 (อุณาโลม จันทรุ่งมณีกุล, 2560, หน้า 119) โดยในบทความวิจัยชิ้นนี้ ได้อธิบายว่า ภาพยนตร์ไทยโดยมีพัฒนาการทางด้านธุรกิจ (อุณาโลม จันทรุ่งมณีกุล, 2560, หน้า 125-127) ดังต่อไปนี้

จุดเริ่มต้นภาพยนตร์ไทยทางด้านธุรกิจ ภาพยนตร์ไทยเรื่องแรก “นางสาวสุวรรณ” เป็นผลงานของผู้สร้างและนักลงทุนจากต่างชาติ นอกจากนี้ในเรื่องของการเผยแพร่ในยุคแรกก็เป็นชาวต่างชาติ คือ ชาวญี่ปุ่นที่มาตั้งกระโจมฉายหนังเร่ ต่อมาพัฒนาการของภาพยนตร์ไทยเปลี่ยนแปลงไปตามลำดับ ภาพยนตร์ไทยเปลี่ยนการลงทุนจากชาวต่างชาติ มาเป็นราชสำนักไทย พระมหากษัตริย์ไทยหลายพระองค์มีความสนพระทัยในเรื่องของการสร้างภาพยนตร์

ต่อมากลุ่มผู้ลงทุนที่มีบทบาทอย่างมากในการผลิตภาพยนตร์คือ หน่วยงานราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกองเผยแพร่ภาพยนตร์ข่าวของกรมรถไฟหลวง ซึ่งมักเป็นการถ่ายทำภาพยนตร์ที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ของชนชั้นนำไทย แต่หลังจากสงครามเมือง เศรษฐกิจเริ่มมีการเปิดกว้าง กลุ่มผู้ลงทุนทางธุรกิจภาพยนตร์มีการเปลี่ยนมืออีกครั้ง มาเป็นกลุ่มข้าราชการซึ่งเป็นปัญญาชน กลุ่มพ่อค้าชาวจีนหรือบุคคลทั่วไปที่มีกำลังทรัพย์หรือมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้มีอำนาจในยุคนั้น ๆ ข้อสังเกตสำคัญคือ ในทางธุรกิจการลงทุนของภาพยนตร์ไทยในยุคแรกล้วนเป็นเรื่องของชนชั้นนำที่มีต้นทุนทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมสูง

พัฒนาการของธุรกิจภาพยนตร์ไทย ต่อเนื่องมาในยุคฟิล์ม 16 ม.ม.ที่เป็นยุคของดารายอดนิยม จนมาถึงยุคภาพยนตร์วัยรุ่น ผู้ลงทุนยังเป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องและมีความสัมพันธ์กับชนชั้นนำมาโดยตลอด

ทฤษฎีวิวัฒนาการมองค์การของการผลิตภาพยนตร์ เป็นการอธิบายลักษณะพฤติกรรมขององค์กร ความเชื่อ ค่านิยม ข้อตกลงเบื้องต้น สัญลักษณ์ของสถานภาพและการบังคับบัญชา ดำเนินประเพณีและพิธีกรรม ตลอดจนรูปแบบการแสดงความเคารพ และการโต้แย้ง โดยเป็นการสะท้อนภาพของ องค์กรแวดวงผู้กำกับภาพยนตร์ไทย ซึ่งอาจเป็นองค์กรที่ถูกสร้างขึ้นให้มีสถานะความศักดิ์สิทธิ์ มีความเป็นศิลปิน และมีระบบชนชั้นอย่างมีนัยยะสำคัญในหลากหลายประเด็น องค์กรในฐานะเป็นผลการดำเนินงานเชิงสัญลักษณ์ กล่าวคือ การสื่อสารในองค์กรมีบทบาทในการสร้างสรรค์ การธำรงรักษา และการเปลี่ยนรูป ผ่านข้อเท็จจริงในองค์กร ซึ่งวิวัฒนาการเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการกำหนดรูปแบบการสื่อสารข้างต้น เนื่องจากผลการดำเนินงานขององค์กรเกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกในองค์กรในลักษณะของงานประจำ กระบวนการทำงาน หรือนโยบายต่างๆ ซึ่งเป็นความต้องการของผู้สื่อสาร โดยบทบาทของสมาชิกคนหนึ่งนำไปสู่การยอมรับบทบาทของสมาชิกอื่นในองค์กร การเป็นผู้กำกับภาพยนตร์ไทยรุ่นใหม่ ซึ่งได้รับการยอมรับจากผู้กำกับภาพยนตร์ไทยรุ่นเก่า เป็นต้น

รูปแบบ / วิธีการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และได้นำแนวทางการวิจารณ์แบบเน้นบริบท (Contextual Criticism) มาเป็นหลักในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีการตั้งโจทย์ปัญหามาการวิจัยเพื่อเป็นแนวทางในการหาคำตอบ มีแหล่งข้อมูลในการวิจัยที่ประกอบไปด้วย การวิเคราะห์ตัวบท (Textual Analysis) ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลจาก ข้อมูลประเภทเอกสาร โดยรวบรวมจากห้องสมุดและสำนักวิทยบริการหลายมหาวิทยาลัย

หลังจากทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจะใช้วิธีการบันทึกข้อมูล ผู้วิจัยจะจัดระบบในการวิเคราะห์ข้อมูล ตีความข้อมูลเพื่อค้นหาความหมายที่แท้จริงของข้อมูล การวางระบบข้อมูลซึ่งจะเป็นการจำแนกประเภท (Categories) โดยในการจำแนกประเภทของข้อมูล จะต้องคำนึงถึงปัญหา นำของการวิจัยว่า ครอบคลุมกับข้อมูลในส่วนใดในแง่ของการเข้าสู่อาชีพผู้กำกับภาพยนตร์ไทยในยุคบุกเบิก

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

แหล่งข้อมูลจากตำรา เอกสาร บทความ บทสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นผู้กำกับภาพยนตร์ไทยในยุคบุกเบิก การทำงานของวงการภาพยนตร์ไทย ในตำรา หนังสือ หรือนิตยสารภาพยนตร์ โดยรวบรวมจากห้องสมุดและแหล่งสำนักวิทยบริการต่างๆ

เครื่องมือวิจัย / วิธีการรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการเก็บข้อมูลหลักจากกลุ่มตัวอย่าง เริ่มจากคัดเลือกข้อมูลในเชิงประวัติศาสตร์ ประกอบด้วย ภาพยนตร์ไทยในยุคบุกเบิก การทำงานของผู้กำกับภาพยนตร์ การวิเคราะห์ข้อมูลได้เก็บรวบรวมข้อมูลและทำการตีความข้อมูลตามกรอบคิดในการวิเคราะห์เพื่อตอบปัญหานำการวิจัย จนนำไปสู่บทสรุปของพัฒนาการของผู้กำกับภาพยนตร์ไทยในช่วงยุคบุกเบิกของภาพยนตร์ไทย

ผลการวิจัย

ในยุคบุกเบิกของผู้กำกับภาพยนตร์ไทย ผู้กำกับภาพยนตร์ไทย ส่วนใหญ่นั้น มักจะต้องมีสถานะพิเศษและมีทุนทางวัฒนธรรมที่สามารถทำให้ผลักดันตนเองได้ ถึงจะก้าวขึ้นมาเป็นผู้กำกับภาพยนตร์ไทย เช่น เจ้านาย เชื้อพระวงศ์และชนชั้นนำของไทย การเกิดขึ้นโดยสถาบันพระมหากษัตริย์ไทย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เมื่อครั้งแรกที่พระองค์เสด็จเยือนยุโรป พระองค์ท่านเป็นคนไทยคนแรกที่ถูกบันทึกภาพลงในภาพยนตร์ โดยการเดินทางครั้งนั้น กรมหลวงสรรพสาตรศุภกิจ พระอนุชาในสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงให้ความสนใจในเทคโนโลยีภาพยนตร์และซื้อกล้องถ่ายภาพยนตร์และเครื่องเครื่องฉาย เพื่อนำกลับมาเมืองไทย นับเป็นจุดเริ่มต้นเทคโนโลยีใหม่ในประเทศไทย

คนไทยกลุ่มแรก ที่ได้สร้างสรรค์งานภาพยนตร์ด้วยตนเอง **โชคสองชั้น** เป็นภาพยนตร์ไทยเรื่องแรก ที่สร้างและผลิตโดยคนไทยทั้งหมด เป็นภาพยนตร์เงียบ ถ่ายทำด้วยฟิล์มขาว-ดำขนาด 35 มม.ผลิตโดย กรุงเทพ ภาพยนตร์ ร่วมกับคณะนักหนังสือพิมพ์สยามราชฤทธิ์ และศรีกรุง ผู้กำกับภาพยนตร์ไทยคนแรก คือ **หลวงอนุรักษ์ธการ (เปล่ง สุขวิริยะ)**

ทั้งนี้ในยุคบุกเบิกของภาพยนตร์ไทย ผู้กำกับภาพยนตร์ไทย คือ คนมีฝีมือและมีสถานะที่ได้รับการยอมรับเป็นอย่างสูงในสังคมไทย เช่น ขุนวิจิตรมาตรา (สง่า กาญจนาคพันธุ์) ผู้เป็นนักเลงหนังสือเก่งกรมสรรพทุกชนิด เป็นผู้กำกับภาพยนตร์คนสำคัญของ บริษัทภาพยนตร์เสียงศรีกรุง และได้ชื่อว่าเป็นผู้บุกเบิกภาพยนตร์เสียงอย่างสมบูรณ์แบบของไทย (ภาณุ อารี, 2540, หน้า 218)

อย่างไรก็ตามในปัจจุบัน การผูกขาดทางด้านการสร้างงานภาพยนตร์จากในอดีต ที่ได้มีการสงวนไว้เฉพาะชนชั้นนำในสังคมไทย หรือไม่ได้กลายเป็นปัญหาของภาพยนตร์ไทยในเวลาต่อมาที่มักถูกตั้งคำถามในเรื่องของ คุณภาพ อภิชาติ โพธิ์ไพโรจน์ (2531) ระบุว่า ปัญหาของวงการภาพยนตร์ไทยมาจากเรื่อง **คุณภาพของคน** เพราะการมีกำแพงแห่งการยึดครองขวางกั้นให้เลือดสดเข้ามาได้ยากเต็มที่ (อภิชาติ โพธิ์ไพโรจน์, 2531, หน้า 28)

ปัจจุบันสถานะของผู้กำกับภาพยนตร์ไทย องค์กรประกอบในการเป็นผู้กำกับภาพยนตร์มาจากแนวทางที่มีความหลากหลายมากขึ้น เช่น จบการศึกษาหรือการเรียนรู้เพิ่มเติมด้านภาพยนตร์โดยตรงเกิดจากทีมงานในกองถ่ายที่มีความสามารถ เช่นคนเขียนบท ช่างภาพ เป็นต้น ปัจจุบันปัจจัยด้านธุรกิจเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องและมีบทบาทสำคัญในการคัดเลือกทีมงานในการทำงานภาพยนตร์เพิ่มขึ้น ผู้อำนวยการสร้างหรือนายทุน เข้ามามีบทบาทในการคัดเลือกทีมงานมากขึ้นเพราะเหตุผล

ด้านธุรกิจ แต่ผู้กำกับก็เป็นคนที่นำเสนอในการคัดเลือกในความเหมาะสมเพื่อพิจารณาร่วมกับโปรดิวเซอร์และนายทุนแต่ส่วนใหญ่ก็ยังยึดตามที่ผู้กำกับเสนอเป็นหลัก

การสร้างผู้กำกับภาพยนตร์สามารถจำแนกออกได้เป็น 2 รูปแบบ ได้แก่

1. การสร้างโดยกลุ่มผู้สร้างผู้กำกับภาพยนตร์เชิงวัฒนธรรม ได้แก่ นายทุน ผู้อำนวยการสร้าง และหน่วยงานที่ให้ทุนสนับสนุนในการสร้างภาพยนตร์เชิงวัฒนธรรมทั้งรัฐและเอกชน ที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างผู้กำกับภาพยนตร์เชิงวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นผ่านกระบวนการ ให้ทุนสนับสนุนในการสร้างภาพยนตร์เชิงวัฒนธรรม เช่นการส่งเสริมการสร้างภาพยนตร์เชิงวัฒนธรรม การสนับสนุนการประกวดโครงการการเขียนบทภาพยนตร์เชิงวัฒนธรรม

2. การสร้างโดยกลุ่มผู้กำกับภาพยนตร์เชิงวัฒนธรรมหรือการสร้างตนเอง เพื่อเป็นผู้กำกับภาพยนตร์พบว่าการสร้างผู้กำกับภาพยนตร์เชิงวัฒนธรรมในส่วนของสร้างผู้กำกับ โดยกลุ่มผู้กำกับภาพยนตร์ มาจาก

- การสร้างจากครอบครัว กลุ่มเครือญาติ คือ ผู้กำกับภาพยนตร์ที่เกิดขึ้น จากการเรียนรู้ และหาประสบการณ์จากครอบครัว กลุ่มเครือญาติที่มีบทบาทในการสร้างภาพยนตร์ที่เป็นธุรกิจ ครอบครัวที่มีอาชีพในการสร้างภาพยนตร์เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ซึ่งผู้กำกับในกลุ่มนี้ ส่วนใหญ่ จะเป็นผู้กำกับภาพยนตร์รุ่นเก่าหรืออาจมีการถ่ายทอดสู่ลูกหลาน

- การสร้างจากตนเอง คือ ผู้กำกับภาพยนตร์ที่เกิดขึ้นจากความสามารถเฉพาะตัวการมีศิลปะความสนใจ ความรักในการเป็นผู้กำกับภาพยนตร์ ประสบการณ์จากการเรียนรู้จากการทำงานในกองถ่าย ครูพักลักจำ

การสร้างจากประสบการณ์ คือ ผู้กำกับภาพยนตร์ที่เกิดขึ้นจากการอาศัย การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์การทำงานในกองถ่ายภาพยนตร์หรือการทำงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กองถ่าย ละคร การถ่ายทำมิวสิกวิดีโอ หรือแม้กระทั่งประสบการณ์จากการทำงานในส่วนต่าง ๆ ในกองถ่าย เช่น การเป็นคนเขียนบท ผู้ช่วยผู้กำกับ ช่างแต่งหน้า ฝ่ายศิลปกรรม คนตีสเลทในกองถ่าย เป็นต้น

- การสร้างจากการศึกษา คือ ผู้กำกับภาพยนตร์ที่ผ่านการศึกษารับรู้ ในหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับภาพยนตร์มาโดยตรง เช่นสาขาภาพยนตร์ การแสดง เป็นต้นกลุ่มผู้กำกับเหล่านี้ จะเป็นกลุ่มที่มีความสนใจและศึกษาเรียนรู้ในด้านภาพยนตร์และฝึกฝนตนเอง จนเกิดเป็นผู้กำกับภาพยนตร์โดยผ่านกระบวนการต่างๆในการเป็นผู้กำกับภาพยนตร์เชิงวัฒนธรรม เช่น กลุ่มเพื่อน เครือญาติ การส่งบทภาพยนตร์เข้าประกวด เป็นต้น

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

พัฒนาการของผู้กำกับภาพยนตร์ไทยในยุคบุกเบิก ได้นำเอาสถานการณ์ เหตุการณ์ในสังคมมาเป็นวัตถุดิบในการสร้างสรรค์ภาพยนตร์ โดยมักเป็นเรื่องราวใกล้ตัวของผู้สร้างสรรค์หรือเรื่องราวทั่วไปภายในสังคมไทย ในขณะที่ผู้ชมภาพยนตร์เองการรับรู้ สาร ซึ่งเป็นบริบททางสังคมดังกล่าว อาจมีผู้ชมบางส่วนที่รู้และไม่รู้ว่าในภาพยนตร์เรื่องนั้นๆ มีบริบททางสังคมอะไรบ้างซึ่งเป็นสภาพการณ์ปกติ

พัฒนาการของผู้กำกับภาพยนตร์ไทยในยุคบุกเบิก จึงเป็นบันทึกทางสังคมที่มีศักยภาพเพียงพอที่จะใช้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์สังคมได้

ผู้กำกับภาพยนตร์ที่มาจาก ยุคบุกเบิก ได้นำวิธีการและรูปแบบของศิลปะไทยโบราณมาประยุกต์ดัดแปลงและประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน ผลงานโดยเฉพาะในเรื่องของการสร้างอารมณ์ความรู้สึกในขณะที่ผู้กำกับภาพยนตร์มีอาชีพ

นอกจากนี้ อิทธิพลของ ภาพยนตร์ต่างประเทศ ซึ่งเข้ามาฉายในประเทศไทย รวมไปถึงประสบการณ์ชีวิตของผู้สร้างสรรค์ภาพยนตร์ตลกไทย ซึ่งมักเป็นชนชั้นสูง ล้วนมีอิทธิพลต่อ มุมมองและการสร้างสรรค์เรื่องราวโดยส่วนใหญ่ของ ภาพยนตร์ ซึ่งประกอบสร้างกลายเป็น พัฒนาการของผู้กำกับภาพยนตร์ไทยในยุคบุกเบิกในปัจจุบัน ซึ่งมีรูปแบบเฉพาะตัวแตกต่างจากภาพยนตร์ในต่างประเทศ อย่างค่อนข้างชัดเจน

พัฒนาการของผู้กำกับภาพยนตร์ไทยในยุคบุกเบิกจึงไม่ได้ทำหน้าที่ของสื่อมวลชนเพียงแค่สร้างความบันเทิง แต่ยังทำหน้าที่ในการบันทึกสังคม เป็นเอกสารทางสังคมที่มีศักยภาพเพียงพอในการทำความเข้าใจกับความเป็นไปทางสังคมได้ ภาพยนตร์เรื่องนั้นยังคงทำหน้าที่ในการบันทึกสังคมและเป็นเอกสารทางสังคมที่นำมาใช้วิเคราะห์สังคมได้

ข้อเสนอแนะในงานวิจัย

ควรมีการศึกษาพัฒนาการของผู้กำกับภาพยนตร์ไทยในยุคบุกเบิกในลักษณะของกรณีศึกษา เป็นรายบุคคลของภาพยนตร์ ของผู้กำกับภาพยนตร์ในแต่ละเรื่อง ควรมีการวิจัยผลงาน ภาพยนตร์ไทยร่วมสมัย ในตระกูลภาพยนตร์ไทยอื่นๆ เช่น ภาพยนตร์ผี ภาพยนตร์บู๊ ฯลฯ เพื่อค้นหารูปแบบและลักษณะเฉพาะตัวต่างๆ ของภาพยนตร์ไทยในตระกูลอื่นๆ มีลักษณะเป็นอย่างไร มีความสัมพันธ์ในแง่สังคมรวมไปถึงแนวทางการสร้างสรรค์ต่างๆ ควรมีการวิจัย รูปแบบในเชิงประวัติศาสตร์ แบบแผนความต้องการของผู้ชมภาพยนตร์ โดยเฉพาะพัฒนาการของผู้กำกับภาพยนตร์ไทยในยุคบุกเบิกในลักษณะของความต้องการที่แท้จริง บทบาทของผู้ชมในกระบวนการสื่อสารในฐานะผู้ถอดรหัสและถอดความหมาย เพื่อค้นหารูปแบบอารมณ์ความรู้สึกความต้องการที่แท้จริงของผู้ชมภาพยนตร์ไทยว่ามีลักษณะอย่างไร นอกจากนี้ในการศึกษาทางด้านภาพยนตร์ของประเทศควรให้ความสนใจกับการศึกษาภาพยนตร์ไทยมากยิ่งขึ้น เพื่อสร้างองค์ความรู้ทางด้านภาพยนตร์ศึกษาในประเทศไทย อันจะนำไปสู่การพัฒนาสื่อภาพยนตร์

บรรณานุกรม

- กฤษดา เกิดดี. (2559). **ภาพยนตร์วิจารณ์** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เดอะไรท์เตอร์ ซีเคิร์ต
- ศีกฤทธิ์ ปราโมช. (2546). **เมืองมายา**. (พิมพ์ครั้งที่ 4) . กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า.
- จำเริญลักษณ์ ธนะวังน้อย . (2542). **ประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ไทย ตั้งแต่แรกเริ่มจนถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

โตม สุขวางศ์. (2533). **ประวัติภาพยนตร์ไทย**. กรุงเทพฯ : หนังสือชุดความรู้ไทยขององค์การการค้าของ
คुरुสภา

อุณาโลม จันทร์รุ่งมณีกุล. (2560) **ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของไทยในปริทรรศน์
ประวัติศาสตร์ สถานภาพความรู้ปัจจุบัน 120 ปี ธุรกิจภาพยนตร์ไทย**. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภารการพิมพ์
อภิชาติ โพธิ์ไพโรจน์. (2531). **คนทำหนังไทย**. กรุงเทพฯ : พลพันธ์การพิมพ์

Allan, K.H. (2006). **Contemporary Social and Sociological Theory**. New York: Pine
Forge Press.

Parker, I. (2004). **Slavoj Zizek : A Critical Introduction**. London: Pluto Press.

Swartz, David. (1997). **Culture and Power : The Sociology of Pierre Bourdieu**. The
University of Chicago : Chicago USA